

S I J SLOVENSKE SVOBODE

Leto (Año) I, št. 2 ALBA DE LA LIBERTAD ESLOVENA 15. V. 1969

SESTAVINE SLOVENSKE SVOBODE

PALACKY, BENEŠ, HUSAK... in SLOVENC

Slavni češki zgodovinar PALACKY je ob grožnjah iz Frankfurta in ob polomu Slovanskega kongresa v Pragi v revolucionarnem letu 1848 za obrambo in življenje češkega naroda vzkliknil: „Če ne bi bilo Avstrije, bi jo bilo treba ustvariti...“ Slovani so res potem rešili habsburško monarhijo (ban Jelačić s hrvatsko vojsko, poseg ruske vojske na Madžarskem). Toda kaj je sledilo: cesar Franc Jožef je leta 1867 sklenil z Madžari pogodbo — Nemci in Madžari so si v monarhiji složno razdelili oblast nad vsemi slovanskimi narodi monarhije. Ponosni razglas z Dunaja o Zedinjeni Sloveniji iz leta 1848 se je pozneje umaknil politiki pobiranja drobtinic z dunajske vladne mize in ta politika drobtinic nas spremlja še v naše dni.

BENEŠ je bil v letu 1918 še Masarykovega mnenja, da je Moskva nevarna Slovanom, pa naj vlada tam car ali pa komunistična „naprednost“. Toda v letih med drugo svetovno vojno je začel oznanjati: „Samo Moskva nas bo rešila“, in „Če ne bi bilo Moskve, bi jo bilo treba iznajti“. Leta 1945 se je vrnil v Prago, ne iz Londona, ampak iz Moskve. Novo, drugo češko-slovaško republiko je navezal na voz Moskve: „Živeli bomo, če bo živela Moskva,“ toda Moskva mu je februarja 1948 organizirala komunistični puč, njegov zunanji minister in sin Tomaža Masaryka Jan Masaryk je skočil skozi okno ministrstva in ob njegovem pogrebu je Edvard Beneš bridko jokal, a je jokal tudi že za svojo smrt in za smrt demokracije v Pragi. Fizična smrt se ga je kmalu usmilila, v Pragi pa je zavladal stalinizem.

GUSTAV HUSAK, Dubčekov naslednik v Pragi po 19. aprilu 1969, nosi v sebi klice mnogo hujše tragedije. Dasi je bil vodilni slovaški komunist, ga je dal Novotny leta 1950 za devet let zapreti. Prestal je muke staliniščne zapore... Ko so ga izpustili in rehabilitirali, je ostal v njem kompleks... S takimi in podobnimi kompleksi komunističnih grozot pa so se naporno dve leti mučili člani posebne psihiatrične komisije v Pentagonu v Washingtonu... Najboljši ameriški psihiatri so morali proučiti, katere so duševne posledice pri žrtvah komunističnih ječ in zaslišanj. Njihov sklep je bil presenetljiv: Kdor je bil v rokah komunistične policije več kot šest mesecev, je izšel za vse življenje z izpranimi možgani in za protikomunistično delovanje ni več sposoben in tudi ne zanesljiv. V njem se je vsesalo posebno razpoloženje „mučeništva“: Svojim mučiteljem hoče dokazati, da jim ni samo vsega odpustil, ampak še vse več — na vseh poljih bo pokazal, da je boljši od vseh komunistov, celo boljši od Stalina, Novotnega in Tita... Husak je razkril kot zagovornik Moskve, Prage in Belgrada — oznanja „svoj“ komunizem, kakor je tudi Džilas komunist kljub tolikim letom zapore... Husak je odkril svoj kompleks! Komaj je zablestel kot Dubčekov naslednik, je zaklical vsemu svetu: „Če socialističnega humanizma (beri: Moskva in sovjetski imperializem) ne bi bilo, bi ga bilo treba iznajti...“ in uboga Praga bo postala čistejši Rim neostalinizma, kakor pa je bila kdajkoli. In še več: Husak je takoj najprej udaril po pisateljih, pesnikih in umetnikih. Ustavil jim je literarne liste in pognal njih ustvarjalna društva v razsulo, kajti politika ne spada v kulturne ustanove... Kulturnik je prenevšečen, kadar izprašuje vest, in slavna dejanja pisateljskega in pesniškega odpora Vaculika, Goldstueckerja in Mnacka so morala v podtalnost in zgodovino, kjer bodo ostala sicer zapisana z zlatimi črkami, toda na „novi neagresivni gladini“ bodo plavalci pisatelji in pesniki, vdani „niansam“ razvojnosti in potem oportunističnosti... In Govekarjev tudi pri nas nikdar ni manjkalo!

In mi Slovenci? Najhuje je bilo v naši kulturni in politični zgodovini, kadar so se delali za kulturnike tisti, ki to sploh niso bili (Toman, Bleiweis), a so to „morali“ biti, da so mogli zagovarjati svojo politiko „drobtinic“ v senci Prešernove ali Cankarjeve slave. Tako smo bili po letu 1848 zadovoljni s programom o Zedinjeni Sloveniji — in zaradi koeksistence ter razvojnosti še od nje še do danes nismo odmaknili... Pač: leta 1918 smo bili enodušni: „Če Jugoslavije ne bi bilo, bi jo bilo treba ustvariti“ — in smo jo... Leta 1945 smo zaklicali samo „Živela Zedinjena Slovenija“ (ta naslov je zablestel čez celo stran zadnje, ilegalne številke Slovenca dne 3. maja 1945), toda Kidrič in Kardelj sta bila bolj „univerzalna“ ter sta razglasila: „Če Moskve ne bi bilo, bi jo Slovenci morali ustvariti“ in Kardelj je še na pomlad leta 1948 Stalinu ponujal, naj se Slovenija vključi kot „federalna republika“ v Sovjetsko zvezo. Na srečo se je tedaj Stalin samo namrdnil nad ubogimi Slovenci... in najmanj, kar bi se še danes med nami emigranti smelo slišati

(Dalje na 8. strani)

ABRIR LAS PUERTAS

En una reunión de la Organización de los Estados Americanos, Chile propuso abrir las puertas a los países del área socialista (comunista), pero fue por ahora derrotada en su esfuerzo en ajustada votación.

“Se trata de si la OEA ha de vivir en una especie de cuarentena, como un „gheto“ ideológico o de abrir las puertas a los países del área socialista,” arguyó el embajador de Chile.

La votación con que fue rechazada la enmienda chilena, que obtuvo seis votos a favor, seis en contra y diez abstenciones, reflejó fielmente lo equilibrado del rechazo.

El agitado debate político en el consejo fue una muestra de lo que había ocurrido ya en varias sesiones de la OEA, en las que también los esfuerzos de Chile hallaron obstáculos insuperables.

Sin embargo en esta ocasión Chile obtuvo también el apoyo de Barbados, Brasil, México y Trinidad Tabago. En el debate que repudió la tentativa izquierdista, intervino también el representante de la Argentina junto con los representantes de Bolivia, Costa Rica, Panamá y Uruguay.

SLOVAR SLOVENSkih KNJIŽEVNIKOV V ČEŠČINI

Dr. Viktor Kudelka je v zbirki učbenikov filozofske fakultete v Brnu izdal priročnik za slovensko slovestveno zgodovino (na žalost le kot skripta 84 strani v četverki in le v 200 izvodih). Priročnik vsebuje kratek uvod; oris glavnih dob naše književnosti; slovar, v katerem je 150 člankov o slovenskih pesnikih, pisateljih, kritikih in slovestvenih zgodovinarjih, pa še o brižinskih spomenikih, reformaciji in moderni; bibliografije: knjižnih prevodov v češčino in slovaščino, literarnozgodovinskih spisov po l. 1945 in slovenskih leposlovnih ter literarnozgodovinskih časopisov. Kritika ocenjuje to Kudelkovo delo kot vestno in temeljito. Avtor bo našo književnost obdelal v slovarju jugoslovanskih književnikov in v zgodovini jugoslovanskih književnosti, ki ju na Českoslovaškem pripravljajo.

Correo
Argentino
Suc. 34

TARIFA REDUCIDA
Concesión No. 8810

Reg. Nac. de Prop. Int.
No. 1.000.511

PIŠEJO NAM

MIRKO JAVORNIK (Washington):

„Dragi Ruda, znova in znova prebiram Tvoje pismo ter letak „Naše pojasnilo o krizi v Slovenski kulturni akciji“, podpisan po Tebi, Alojziju Geržiču in Božidarju Finku. Rezultat je vse neogibnejše in vse končneje spoznanje, da ste Ti in prijatelji-ustvarjenci ne le prav storili, temveč kako prav storili, ko ste se poslovili od SKA v njeni novi, spačeni obliki.

Zaradi tega sem se poslovil tudi jaz!

Tragika slovenskega razumnika ni v tem, da je tolikokrat bil, je in še bo žrtev zunanega duhovnega nasilja raznih lastnih buričev, temveč v njegovem preradem priznavanju moralne laži, da je orodje nad roko, tlaka nad ustvarjavecem, zmota nad spoznanjem, pokorščina nad pametjo in račun nad vestjo.

Po fiziki najkrajša, po etiki najpoštenjša, a po obeh najtrša pot do cilja je tista prema. Kdor jo je navzlic vsemu izbral, mu je nima pravice zaustavljati nihče, niti ne v imenu kakršnihkoli namišljenih bogov. Četudi ta pot ni vselej zmagovita, je pa zmeraj prava! A v večnem redu stvari je moralnejše in častnejše trpeti dolg poraz v npravem kakor uživati bežne zmagice v krivem.

Trpko pravico do tega si lastimo mi in si je ne damo kratiti po nikomer...“

VLADIMIR KOS DJ (Tokio) 23. 4. 1969:

„Jaz spadam k protikomunistični SKA, toda ako nas je ostalo enako mislečih malo, se moramo tembolj stisniti skupaj in stvar dobro organizirati. Novonastali problem in razvoj našega nadaljevanja pa bo odslej tudi del moje sicer uboge molitve.“ (19. aprila 1969)

UNIV. PROF. DR. J. ŽABKAR (Heidelberg):

„...pisali so mi o razsulu Slovenske kulturne akcije. Jaz sem pri celi stvari kaj enostavnega mnenja, če ga zreduciram na bistveno idejo. Kdor pač ni zato, da ima emigracija kak smisel, kdor ne oponira diktaturi komunizma, kdor nima smisla za slovensko državnost, kdor ni za prostost in demokracijo, ta naj se vrne definitivno domov... Novica, da boste mogli Vi izdajati naslednika Glasu kulturne akcije, je pa dobra novica. Saj je verjetno nekaterim precej do tega, da vzpostavijo molk ali pa tako 'literaturo', ki je vedno konformistična. Človek ima res kdaj vtis, da so razne izjave o prostosti res samo izjave...“ (23. aprila 1969).

DR. JOŽE VELIKONJA (Seattle):

Iz pisma z dne 25. aprila, ki ga je avtor kot zasebnega kljub temu kot kopijo poslal še g. dr. Debeljaku, pri našamo med drugim; „...Imam vtis, da je boj okrog izraza 'protikomunistična emigracija' mnogo globlji kot ga kaže 'Pojasnilo'... Aktivni sodelavci dajejo vsebino organizaciji s svojim delom. Ločitev kulturnega dela od političnega in gospodarskega je le teoretično opravičljiva, v praktičnem svetu pa nesmiselna. (Počr'ali mi). Žebetov obisk v Ljubljani je imel več posledic kot vse pisanje emigrantskih listov...“ Ob sklepu pa izzveni pismo v ugotovitev: „...Moj komentar sloni na informacijah, ki jih posreduje 'Pojasnilo', ker sem povsem nepoučen o morebitnem ozadju...“ Z veseljem pa bo „doprinesel svoj delež za razčiščenje“ in se nada, da bo to „morebiti prihodnji mesec, ko namerava za nekaj dni v Zagreb in Ljubljano na poti iz Rima v London...“

„IZPODKOPALI STE VERO“

„Češka pomlad“ je omogočila več češkim duhovnikom, ki so leta in leta trpeli po komunističnih ječah, da so prišli na Zapad, kjer jim je p. Werenfrieda van Straatena organizacija za pomoč Cerkvi v vzhodnih deželah nudila možnost za zdravljenje in oddih.

Med povabljenimi je bil učen in pobožen duhovnik, ki govori pet jezikov, bil pa je v ječi dvanajst let. Da bi se seznanil z življenjem Cerkve v svobodnem svetu, je obiskal šest evropskih dežel. Veliko je poslušal, še več bral, malo pa govoril. Ko se je poslovil od patra Werenfrieda, je temu izpovedal svoje razočaranje nad zapadnimi katoličani:

„Bil sem v ječi dvanajst let, ker sem hotel ostati zvest Cerkvi in Rimu. Bil sem mučen, ker nisem hotel zatajiti papeža. Zaradi vere sem izgubil zdravje. Toda ta vera mi je dajala mir in gotovost, ki sta iz mojih let v ječi naredila najbolj srečna leta mojega življenja. Vi ste izgubili mir v Bogu. Vi ste izpodkopali vero, da ni nobene gotovosti več. V svoji svobodi mečete od sebe proč to, za kar smo mi pod zatiranjem trpeli. Zahod me je razočaral. Raje bi spet dvanajst let preživljal v komunistični ječi, kakor pa da bi tu še dalje ostal“ (Ostpriesterhilfe, december 1968).

V svoji splošnosti je sodba gotovo pretrda. Toda izraža mnenje tistega dela Cerkve — kakor poudarja pater van Straaten — „ki se ne daje počevati od dvomljivih tolmačev koncila, temveč se je očistil v krvi in solzah. Tisti pa, ki so čistega srca, vidijo božjo resnico bolj kot prenekateri samovšečni junaki“.

NENAPISANO

Nedavna centralizacija vodstva Zveze komunistov Jugoslavije v rokah desetčlanskega predsedstva, sestavljenega iz sovjetsko vzgojenih Titovih ožjih sodelavcev, med katerimi ni niti enega zastopnika iz kulture ali umetnosti, pomeni konec „razvojnosti“ in postopno uvajanje stalinističnega kurza zlasti na teh dveh področjih — kakor je to odkrito zagrozil tudi sam Tito 28. marca v Prištini, rekoč: „Zdaj vidimo, da so se nekateri tako v Belgradu kakor v Zagrebu zelo rafinirano in tu in tam tudi odkrito spravili na Zvezo komunistov... Videti je, da nas niso dovolj čutili. Mislim pa, da nas bodo odslej čutili in da bodo nekoliko drugače gledali na Zvezo komunistov...“

Bogoslovec Franc Križnik, študirajoč v rimskem Collegium germanicum, ki je lani decembra v ljubljanski komunističnem kulturno-političnem tedniku Naši razgledi objavil hud napad na moralno-estetska stališča slovenske hierarhije glede raznih sedanjih liberarnih in kulturnih problemov (Katoliški nihilizem), je po vrnitvi iz Slovenije odbil sprejem raznih predposvetitvenih redov in selibata...

Julius Epstein, znanstveni sodelavec slovitega Hooverjevega instituta za vojno, mir in revolucijo na Stanfordski univerzi v Kaliforniji, je izgubil prvo tožbo proti ameriškemu obrambnemu ministrstvu, ki svojevoljno in protizakonito vztraja pri zaporih nad dokumenti, osvetljujočimi krivdo za zločin genocida nad armado ruskega generala Vlasova in drugih protikomunističnih bojnih formacij, med njimi slovenskega domobranstva, ki so bile po koncu zadnje vojne nasilno vrnjene raznim komunističnim diktatorom in pobite do zadnjega moža. Epstein in Hooverjev institut mislita zadevo gnati do vrhovnega sodišča Združenih držav, pri čemer jima bo v veliko oporo najnovejši zakon o svobodi informacij o sedanjem in preteklem delu raznih ameriških ministerstev in vladnih agencij...

V zvezi z Epsteinovimi prizadevanji velja pibiti, da je en uradni dokaz o odgovornosti vsaj za izročanje slovenskih domobrancev ohranjen. Je to

pismo, ki ga je 31. julija 1945 poslalo dr. Mihi Kreku, predsedniku Narodnega odbora za Slovenijo, zavezniško vrhovno poveljstvo za Sredozemlje, v čigar sklopu je bila tudi britanska 8. armada. Pismo, ki ilustrira tudi posredne in neposredne razloge za vrnitev, je podpisal ameriški general Leyman L. Lemnitzer, tedanji pomočnik načelnika omenjenega vrhovnega poveljstva, britanskega generala W. D. Morgana. Doselej ni bilo nikoli objavljeno, a je ohranjeno v overovljenem prepisu.

Ki ar j' anee Gorše iz New Yorka je po dolgem zavlačevanju s slovenske in ameriške strani pred nedavnim dobil obvestilo, da je uradni arhitekt washingtonske cerkve The National Shrine of Immaculate Conception, največjega katoliškega svetišča v Združenih državah, odobrila osnutke njegovih reliefov za nameravano slovensko spominsko kapelo v tej cerkvi. Goršetove stenske podobe, ki jih bodo na grobo iz marmorja klesali v Italiji, ponazarjajo pokristjanjenje Slovencev, Barago, Slomška in prihod slovenskih pionirjev v Severno Ameriko in so zanimiva vsebinska in stilna ilustracija sedanicega umetnikovega ustvarjalnega obdobja.

Naročilo za glavno sliko v tej kapeli, kopijo brezjanske Matere Božje, je dobil (zanimivo bi bilo vedeti, po čigavem zasluženju) ljubljanski rimski slikar Riko Debenjak, ki se je 1945 in 1946 žalostno proslavil z denunciacijami svojih nekomunističnih kolegov UDBI in z njihovim spravljanjem v rdeče ječe, čeprav ga je za zadnje vojne s svojimi naročili in podporami reševal giadu med drugimi tudi pokojni škof dr. Rožman. To se utegne zdeti čudno tistim nekaj tisoč katoliških, to je antikomunističnih Slovencev v Ameriki, katerih požrtvovalna, četudi večsih prelahkoverna zvestoba narodnim in verskim izročilom bo edina omogočila zidavo te slovenske kaple v Washingtonu. Ne bo pa to malo spodbudno dejstvo presenetilo tistega, kdor ve, da je predsednik ožjega odbora za to zamisel, ki dejansko odloča o vsem, kar je v zvezi z njeno ostvaritvijo, dr. Ciril Žebet, izumitelj teorije o obvezni in trajni „pozitivni razvojnosti“ za Slovenec v okviru komunistične Jugoslavije.

ODBORNIKOM ZADRUŽNE HRANILNICE IN POSOJILNICE SLOVENSКИH ŽUPNIJ V TORONTU

Spoštovani gospodje odborniki!

Iskrena zahvala za podelitev Vaše kulturne nagrade za leto 1968 meni vklepa predvsem, tako se mi zdi, pritegnitev in hvalo nagibom, ki so pobudili Vašo izbiro.

Slovensko združništvo je vzraslo iz volje, zagotoviti slovenskemu narodu gospodarske pogoje ogrožane mu narodne biti, v eden izmed nosilnih stebrov slovenskega narodnega življenja in v mednarodno priznani zgled zadružnemu gibanju po svetu pa se je učvrstilo in sprostrlo, ko je slovensko katoliško gibanje prvotni narodno obrambni motiv poglobilo iz spoznanj katoliškega socialnega nauka. Samo gospodarsko svoboden in neodvisen posamezni slovenski človek more biti nosilec svobodne slovenske narodne skupnosti.

V službi slovenskemu človeku so zadružne ustanove na Slovenskem vselej prispevale k potrebam slovenske kulture. Pomagale so izobraževalnim društvom svojih srenj, prevzemale so v svojo založbo narodne akademijske edicije. Za Slovenski biografski leksikon je dala ne samo sredstva, temveč celo pobudo osrednja banka slovenskega krščansko-socialnega združništva.

Med hudodelstva komunistične partije zoper slovenstvo spada tudi uničenje svobodnega slovenskega združništva. Dediči nesebičnega delovanja slovenskih združnikov morejo živeti samo v zdomstvu. Vse neplačane in nenagrajene ure, ki jih žrtvujete za svojo zadružno ustanovo, so oživljanje tiste predanosti narodnim in socialnim ciljem, ki so iz nje nekoč garači v slovenskem katoliškem gibanju žrtvovali svoj čas, pa pogosto tudi zdravje, v drobnih opravilih društvenega življenja, ki morejo posamez imeti videz malotnosti, ki pa skupaj v povezanosti delajo mrežo slovenske organiziranosti, v kateri so Slovenci zrasi v moderen kulturni narod.

NAŠA NARODNA IN KATOLIŠKA DEDIŠČINA

Tako Vam ni bilo težko konnaturalno spoznanje „v slovenski preteklosti dobrega, velikega in svetlega“. Prav ste v motivaciji nagraditve ugotovili, da moje pero streže globljemu spoznavanju in večjemu spoštovanju te velike naše narodne in katoliške dediščine.

Narod, ki je res v pravem in celem pomenu narod, ne pa le neintegri-rana si populacija nekega, četudi isti jezik govorečega ozemlja, zdržemno živi iz vekomaj mu sobitnih živih korenin, ki se hranijo iz stoletnih plasti njegove zgodovine. Zato za narod, ki se ni izneveril svojemu bistvu, lastna zgodovina ni le obnavljanje dragih in blagih spominov, temveč mora biti neprestano vsakteri sodobnosti priravnano ponavzočevanje — živo in živno — dejalnih počel onega istega narodnega razvoja v zavesti in delovanju slehernega rodu.

„DOBRO, VELIKO IN SVETLO“

„Dobro, veliko in svetlo“ v slovenski zgodovini obvezuje vse, ki so vprav zaradi tega organizma vrednot vzeli nase trdo zdomstva, da vztrajajo v odporu zoper sile, ki uničujejo telo in duha slovenskega naroda.

VEKOVNI SLOVENSKI BOJ

Slovenskemu kulturnemu delavcu je v posebno drago zadoščenje, če more doživeti, da slovenski rojaki, ki niso neposredno udeleženi v ustvarjanju in varovanju slovenskih kulturnih dobrin — kulturnih v pomenu, kakor je med nami splošen — znajo ceniti neomahljivo zvestobo vekovnemu slovenskemu boju. Posebno še v dne, ko prenekateri snemajo in zvijajo zastave slovenskega zdomskega odpora.

V času, ko se vrše odpadi in pobegi, je velika slovenska katoliška preteklost slovenskemu vernemu človeku v zatočišče, kjer ob velikih postavah zgodovine slovenskega katoliškega naroda postanejo mali nastopniki velikih dediščin še manjši, tako pa izgine zadnji razlog, da bi mogli maliči — četudi jih bremene hude odgovornosti za našo preteklost in sedanost — vplivati na naše odločitve v službi velike, v trpljenju posvečene preoddaje, ki jo moramo „dobro, veliko in svetlo“ ohraniti za rodove v svobodni, komunističnega in vsakterega drugega totalitarizma prosti svojedržavni Sloveniji.

Časi izdaj so vedno tudi časi velikih zadati zvestobe. V neki moderni teologiji zvestoba res ni cenjena, toda v evropski krščanski kulturi, ki ji naš narod že tisočdvesto let pripada, je bil vsevdilj zvest človek sinonim vernemu človeku.

Na praznik vero v Vstajenje 1969.

Gospod urednik!

France Dolinar

V Vašem Glasu ste mi tako gostoljubno dajali prostor za pisanje, ki je slovenske zadružne delavce v Torontu vodilo pri podelitvi njihove kulturne nagrade za leto 1968.

Zdaj, ko je degeneracija nekkih izseljencev povzročila denaturacijo Slovenske kulturne akcije, bo prav, da se moja zahvala objavi v Siju slovenske svobode, ki edini izraža prvotnega duha eminentno emigrantske ustanove Slovenske kulturne akcije.

F. D.

ZA SKLAD NAŠEGA LISTA

Izid prve številke Sija slovenske svobode smo res pospešili, da bi naši prijatelji in somišljeniki izvedeli, zakaj smo v bistveni zadevi za obstoj našega naroda in emigracije presekali z dobo polovičarstva in krenili pred javno mnenje v emigraciji in doma, kakor smo to storili z „Našim pojasnilom“ in s sklepom izdajati v ta namen lastno glasilo. Še predno je prva številka zagledala beli dan, smo že prejeli mnogo dokazov razumevanja in podpore. Res je bila moralna odpora na prvem mestu, toda morali smo priznati, kako važna bo za naš razmah tudi stvarna podpora v prispevkih za naš tiskovni sklad. Ta podpora pa je tudi že dokaz, kako se mnogi med nami zavedajo, kje smo in kaj moramo jasno povedati prav v tem času raznih poskusov s odbijati emigraciji temelje njenega poslanstva.

Darovali so za naš sklad č. g. svetnik Alojzij Košmerlj, Florida, 10.000 pesov; č. g. France Glavač, Quilmes, 20.000 pesov; č. g. N. N., Bs. Aires, 10 kanadskih dolarjev; gđc. Maria Fink, Castellar 1.000 pesov; č. g. N. N., Buenos Aires, 2.000 pesov; g. Franci Osterc, Florida, 30.000 pesov; g. N. N., San Andres, 10.000 pesov.

Ob nakazilu čeka nam g. Fr. Osterc piše: „Prejel sem Vaš list Sij slovenske svobode potom mojega brata Ludvika. Zelo mi je všeč celotno pisanje v listu, posebno pa še, ker je odločno protikomunistično. To je zame zelo važno, kajti jaz že vedno mislim kot pred 25 leti, čeprav sem imel takrat komaj 14 let, ko smo odšli v emigracijo. Na drugem mestu mi pa ugaja smer slovenske politike. Ne vem, kako je mogoče, da se še najdejo Slovenci (na srečo jih je vedno manj), ki ne bi imeli kot ideal slovensko državo. Ne poznam nobenega naroda, ki ne bi bil za svojo lastno državo. Upam, da bo Sij pokazal pravo pot še mnogo Slovincem po svetu. Z željo, da bi Sij postal močan list slovenskih protikomunističnih kulturnih delavcev in da bi imel vedno več naročnikov po svetu, Vam prilagam ček, katerega vsoto izvolite pripisati v račun za tiskovni sklad Sija. Moje ime pa lahko priobčite v naslednji številki Sija v rubriki „za sklad našega lista“.“

VSEM SE PRAV LEPO ZAHVALJUJEMO!

— Sofijska univerza je uvedla stalen lektorat za slovenski jezik. Vodi ga Viktorija Mankadeževa, hčerka pisatelja Pantelejeva, prevajavca glavnih slovenskih del. Za vodstvo se je pripravljala z nekaj let študija na ljubljanski univerzi.

— Nemški dramatik Rolf Hochhuth je izzval obilo razburjenja po vsem svetu s svojo dramo „Vojaki“, kjer nastopa tudi Winston Churchill in ga avtor predstavlja kot morivca predsednika poljske vlade generala Sikorskega. Na odru je delo doživelo ponekod velik uspeh, vendar se je javno mnenje začelo obračati proti Hochhuthu, ki si je že porušil mnogo ugleda s svojimi obtožbami proti Piju XII. v drami „Najemstnik“. Toda sedaj so začeli ponekod proti avtorju vlagati tožbe zaradi obrekovanja. Tako je vodilni angleški zgodovinar Trevor Roper vložil tožbo in sicer zaradi izjav, ki jih je o Churchillu dodatno podal avtor znani nemški reviji Der Spiegel. Listi pišejo, da se bo tokrat Hochhuth težko ognil posledicam, ker gre za konkretne osebe in konkretna dejanja.

stopa pred svoje prijatelje in bravce s svojo drugo številko. Hoče oznaniti, da se je odločil izhajati kot polmesečnik in sicer 15. in 30. v mesecu, razen v poletnih mesecih januarja in februarja, ko bo za vsak mesec izšla po ena dvojna številka. Upamo, da bo pri tej številki viden namen biti še bolj v skladu s tem, kar si vsi želimo: služiti celotni slovenski problematiki z rednim in čim bolj popolnim poročanjem o vsem, kar nam čas nalaga. Res je na vseh zelo odgovorno breme, ki se pa zelo olajša, kadar se more list zavediti, da je v skladu z vsem, kar si za bodočnost našega naroda najiskrenejše želimo.

Lepo in blaženo je tako delo za nas vse! Toda še lepše se bo razvijalo, če bo med prijatelji in bravci zvenelo z enakimi strunami. Zaman bi bili vsi napori, če ne bi našli na odmev v vseh naših srcih. Vemo: težave bodo in nemalo bo ovir. Kot skupina jih bomo zmogli le s težavo, zato se obračamo do vseh, naj nam nudijo najprej moralno in nato tudi materialno pomoč. Hočemo biti sodobni glasniki slovenskega poslanstva ter potrebujemo zaledje za uspešno sodelovanje pri oblikovanju pravega obraza Slovenije doma in v svetu.

MARTIN JEVIČ objavlja v tržaški Mladiki izčrpen pregled slovenskega književnega ustvarjanja v zamejstvu. Pregled je vsekakor zelo potreben, ker so v Ljubljani prav v teh letih izdali Zgodovino slovenskega slovstva pri Slovenski matici in potem še posebej obsežno in razkošno Slovensko slovstvo Antona Slodnjaka (izšlo pri založbi Mladinska knjiga), a so v prvi knjižno delavnost v zamejstvu izpustili, češ da jim gradivo ni bilo na razpolago, v Slovenskem slovstvu pa je zelo na kratko obdelal zamejsko slovstveno ustvarjanje Jože Pogačnik, profesor na univerzi v Zagrebu. Kolik pa je ta opus, dokazujejo ravno članki Martina Jevičarja v Mladiki; izhajajo že nad eno leto in ko je obdelal slovstvo na Tržaškem, Goriškem in Koroškem, je v številki za marec-april 1969 došel do kulturnega ustvarjanja v Argentini. Eseg začenja z ugotovitvijo: „Sodobna slovenska zamejska literatura ni omejena samo na narodno manjšino, ki živi v Italiji in Acetriji, ampak se razvija tudi po obeh Amerikah in v Avstraliji. Jasno je, da ni avtohtona, nastala tam od nekada, ampak jo gojijo izseljenci, pa naj bodo to gospodarski ali ideološki, daljnji ali bližnji. Največje sodobno kulturno središče je Buenos Aires v Argentini.“ „...Po zadnji vojni je odšlo v Argentino okrog 7000 slovenskih izseljencev, med katerimi je bilo tudi več pesnikov, pisateljev in kulturnih delavcev... Slovenci v Argentini so organizirani kot prava narodna enota. L. 1954 so ustanovili Slovensko kulturno akcijo (SKA), osrednjo organizacijo za vse Slovence izven domovine, ki ima več ustvarjalnih odsekov ter izdaja revijo Meddobje in štirinajstdnevnik Glas Slovenske kulturne akcije... Meddobje je razgledana, široko odprta revija, občutljiva za vsa sodobna vprašanja, gleda nazaj in išče smeri v prihodnost. Okrog sebe je zbrala širok krog nadarjenih delavcev, med njimi nad 20 pesnikov, nad 10 pisateljev, nekaj dramatikov in nad 30 znanstvenih delavcev, esejistov, kritikov, itd. Toliko delavcev, kot jih ima Meddobje, je zbranih okrog malokaterere revije. Glas je informativni vestnik, ki je bogato razgledan po slovenskem in tujem kulturnem političnem dogajanju.“ Pisec podrobno našteva še delo drugih založb in kulturnih ustanov in pravi: „O obrobnem kulturnem delu v Argentini bi se dalo še govoriti, toda ta pregled bi se preveč raztegnil.“ Strokovno zamišljeni pregled pa začenja z analizo pesništva in ugotavlja, da „argentinska poezija širi in dopolnjuje splošno slovensko pesništvo doma.“ Sledi obsežna študija o

Francè Dolinar:

PRIPOMBE ZA SEDANJO RABO

Tudi v začetku evropske kulture ali civilizacije je bil logos, bila misel. Integralni humanizem evropskega človeka je bil spočet v trenutku, ko se je temu odkril njegov notranji in njemu zunanji fizični in politični svet kot misljiv, kot predmet mišljenja, razpremišljanja. Iz enega in istega umovalnega prizadevanja si je evropski človek pridomislil zakone svojemu osebnemu življenju, zakone fizičnega vesolja in zakone družbe, misli, ki so bile od Uma položene v bitje. S tem si je odprl mogočnost obrazovanja lastne pravne osebnosti, znanosti in tehnike, pametno in svobodno urejene države. Od tedaj ni bil igrača lastnih gonov, slepih sil v vesolju, mogočnikov in nasilnikov. Postal je oblikovavec sebe z modrostjo, gospodar narave z znanostjo, sovladar države z zakoni in danimi besedami.

Izvirni kraj, ki je na njem misleči človek ustvarjal države in imeti, kreposti in navade, orodja in metode, naprave in uredbe, v katerih in s katerimi se je „bolj človečil“ (Cicero: hominem humaniorem reddere), je bila civitas. Njen klasični opisovavec Fustel de Coulanges poudarja, da je bila najprej religiozna in politična združba in potem šele mesto. Včlenjanje v civitas je toliko istovetno s kulturnostjo, da sta kultura in civilizacija sinonima. Medsebojna sovisnost in dopolnjujočnost „humnističnih“ kulturnih področij in politike je za evropsko civilizacijo konstitutivno znamenje. Pa tudi evropska posebnost. V drugih kulturnih krogih ni tako. Kitajci — lastniki najstarejše visoke kulture — v svojem klasičnem jeziku, kakor trdi sinolog A. F. Wright, The study of chinese civilisation, Journal of the history of ideas, 1960, 234—235, nimajo nobenega izraza, ki bi vzbujal idejo civilizacije, ki bi mu korenina odgovarjala besedam, kakor so polis, civitas, urbs.

Zaperstavljanje civilizacije proti kulturi je domislek romantičnega antiintelektualizma. Tipično je za nemško miselnost in za jezikovne skupnosti, ki so bile pod nemškim kulturnim vplivom. V zadnjih nasledkih to pojmovanje izroča politiko ne-duhu. Ni naključje, da sta med najbolj vidnimi zagovorniki antiteze kultura — civilizacija Nietzsche in Spengler.

Od nemških učiteljev se je govorjenja o načelnem konfliktu med civilizacijo in kulturo navadil „nacionalistični“ slovenski inteligent in o njem pisal, kadar je delal izlete na področja kulturne filozofije. Usodno je bilo, da se je razkol med duhom in politično organizacijo dovršil vprav v času, ko bi sicer slovenski kulturni delavec imel priložnost biti veda in vest slovenske politike.

Sicer pa je bil skoraj v naprej določen, da ni realiziral problema civilizacije.

Iz slovenskih jezikovnih elementov bi se sicer dala „besediti“ realnost, ki jo znamenjuje izposojenka „kultura“ — prvotno cultura agri. Toda v slovenskem besednem zakladu ni izraza, ki bi adekvatno ustrezal terminom: polis, civitas, cité. Spet nasledek naše dedne hibe, naše brezsvovedržavnosti.

Genealogija slovenske inteligence se začne z nastavljenjem razsvetljenega absolutističnega vladarja. V času slovenskega narodnega preroda se je sicer mnogoतरi slovenski inteligent narodnostno ovedel, toda nasproti državi je ostal še kar naprej le podložnik, četudi se je krasil z najbolj progresivnimi epiteti (kar je tudi avstrijska dediščina: jožefinizem). Česar mu ni dala v zibel narodna družba, ki se nikoli ni konstituirala kot država, bi sicer samo po sebi mogel doganjati in dognati z refleksivnim mišljenjem. Toda bolj zložno in zlasti manj tvegano je misliti v podedovanih in uradno predpisanih tirih. Vladar pa ga je pustil, da je gojil deželni jezik, da je preučeval slavistiko, celo da je delal narodno politiko. Toda tudi v času, ko je vladar na Dunaju izgubil prestol, si je slovenski inteligent hitro poiskal drugega. Če ga „tehnik oblasti“ puste v „kulturnem delovanju“, se prav rad odreče „politiki“, se hitro odpove misliti državni problem slovenstva, rad pa se usluži kot prigodničar in kulturni okrās brezsmiselnim „politikom“. Vse bi bilo smešno, če ne bi šlo za življenjski problem slovenstva, slovenske kulture tudi v najbolj nepolitičnem pomenu.

Sožitje v državi s tipično balkansko „realno politiko“ je slovenskim inteligentom, najbolj politikom, še bolj zatemnovalo državo kot etični pojem, politično

„PREPOVEDANE PAROLE“

Žarko Petan je med glavnimi sodelavci ljubljanskega humorističnega lista Pavliha, kjer je že objavil mnogo žgočih satir in resnic na račun režima in družbe, ki režim oblikuje, nosi in seveda spretno izrablja. Samostojen izbor njegovih aforizmov je sedaj izšel pri Državni založbi Slovenije pod naslovom Prepovedane parole. Njegove duhovite puščice pa so izšle že tudi v dvanajst jezikih in je zanje avtor prejel vrsto nagrad v tujini in doma. Nekatero objavljamo: „Sodobni Ludvik XIV: 'Samoupravljanje sem jaz.'“ — „Danes mladina hitreje dozori, zato pa tudi hitreje zgine.“ — „Kdor išče, ga najdejo.“ — „Človek, ki ga danes pribijejo na križ, se lahko tolaži, da je v

boljši družbi, kakor je bil Kristus.“ — „Država se bori proti alkoholizmu tako, da državljanom nikdar ne natoči čistega vina.“ — „Slovenci postanejo patrioti šele v tujini.“ — „Je že res, da bo država slej ko prej izumrla, toda zato ne bi smeli že vnaprej tratiti denarja za sedmino.“ — „Politiki se trudijo razdeliti svet na tri enake polovice.“ — „Kar se mene tiče, bi raje umrl individualno kot kolektivno.“ — „Vsak začetek je težak, posebno začetek koca.“ — „Ljudje so postali neverjetno polkvarjeni; čedalje težje jih je ogoljufati.“ — „Razumnemu ne moreš snatakni ude, bedaku je ne moreš snetiti.“ — „Če rep uspele Revolucije zrase predlog, pobije stražarje, ki stražijo Idejo.“ — „Za kljuse ni nič slajšega kot

delovanje kot uresničevanje humane misli. Da balkanskemu človeku v političnih bojih nikoli ni jasen smisel dolžnosti, je prava konstanta v politični balkanologiji. To isto ugotavlja francoski kritik v poročilu o prevodih črnogorskih pisateljev Miodraga Bulatovića in Mihaila Lalića (Le Monde 20. 4. 1969) in govori kar o „sommabulizmu v angažmaju“ balkanskih ljudi. Vse kaže, da je bila ta „nenadžnost“ slovenskim učencem belgrajske politične obuke pojav prave politike, ko je v resnici deficientnost politične kulture. Doživeli smo voditelje brez vodilne misli. Inteligenca, ki ni mogla najti urejevalne misli, se je predala utopiji.

Tragična odsotnost vodilne misli v slovenski politiki se je morala razodeti tudi v sedanji krizi slovenske emigracije.

Veliki exodus v maju 1945 nosi na sebi vse oznake klasičnega eksila. Po veliki francoski revoluciji je za tak odhod iz domovine prišel v navado izraz emigracija. Sociološka, politična in pravna literatura jo točno loči od tako imenovanega izseljenstva. Religiozni ali politični emigrant je tisti, kateri odide iz domovine, ker iz religioznih ali političnih razlogov noče prenašati dejanskega režima v svoji domovini, v zamejstvo, kjer ima namen ostati za toliko časa, dokler položaj, ki mu je bil vzrok za ekspatriacijo, traja, zato pa se redoma zadaja dejavam, ki merijo na bistveno izpremembo razmer v domovini. V nasprotju z emigrantom izseljenec zapusti domovino za stalno in sicer iz gospodarskih razlogov. Slovenski izraz za emigranta, zdomec, poudarja vprav njegovo nepretrgano zakoreninjenost v domovini, zato ga napak rabijo razni nepoučeni pisci za izseljenca.

Slovenci, ki so 1945 odšli iz domovine, ker kot katoličani, Slovenci in demokrati niso hoteli živeti pod komunističnim sistemom, so religiozni in politični emigranti. Kdor s Pijem XII. (poslanica za Božič 1955) zameta „komunizem kot socialni sistem“ in sicer ga kot socialni sistem zameta „v moči krščanskega nauka“, torej iz religioznih razlogov, pa mu je to razlog bivanja v tujini, je logično nezbežno pač religiozni emigrant.

Toda stoletna nesvojost in nesvobodnost je Slovence obtežila s tako hudimi kompleksi osebne in narodne negotovosti in nekonsistence, da si nakrat niso upali več priznati, da so religiozni in politični emigranti. Nakrat se je pojavil pojem „ideološka emigracija“, gotovo edinita slovenska posebnost. Tisti, ki ga je izumil, brez dvoma ni vedel za ves slab duh, ki ga je besedi ideologija naložila kritična sociologija spoznanja. Težko bo pa tajiti, da že tega izuma ni pobudila prizadeva, oteži se dolžnosti, ki logično slede iz preciznih pojmov religiozne in politične emigracije.

Janzenizem je Slovence že tako vzgojil, da svoje religiozne odločitve zapirajo v kamrico svojega srca. Toda kdor iz skromnosti ali pa tudi iz nepriznane osebne inkonsistence noče biti več religiozni emigrant, svobodna mu pot. Končno se religiozno odklanjanje komunističnega socialnega sistema konkretno nanaša na neko politično realnost.

Kdor noče biti religiozna emigracija, more biti samo še politična emigracija, ako seveda hoče še ostati emigrant. Dilema terja odločitev. Brez dvoma je nesmiselno vsako politično delovanje tistemu, ki se odpove statusu političnega emigranta.

V tej zvezi je treba ugotoviti, da se je pojem ideološke emigracije razširil v časopisju, ki je blizu politikov, kateri sestavljajo Narodni odbor za Slovenijo. Če kdo, bi se vprav oni morali upreti depolitizaciji slovenske emigracije, se pravi prevedbi emigracije v izseljenstvo, kar je želja belgrajskih komunističnih oblastodržcev.

Eksilska predstavništva so komaj dobrih štirideset let predmet mednarodno-pravne obravnave. Za neke primere je praksa velesil izoblikovala neka mednarodno-pravna pravila o njih. Toda v vseh primerih odborji, ki naj bi po svoji ideji bili organi svojega naroda, ne veljajo nič, če niso eficientni. Seveda politično.

Meddobje, ki v njem živimo, terja od slovenskih kulturnih delavcev misliti slovenski kulturni problem kot problem državno konstituiranega naroda. Brez lastne države čaka slovensko kulturo gonoba.

Naloga je zahtevna in kliče po močnih dušah. Zakaj: „civilizacija je postavljena na to, kar terja od ljudi, ne pa na to, kar ljudem nudi“ (A. de Saint-Exupéry, Citadelle).

je brca plemenitega konja.“ — „Drevo, na katerem noč in dan sede ptice, ne obrodi svobodnega sadu.“ — „Poznam pomembna telesa, popolnoma neodvisna od svojih glav.“ — „Med mrtvimi je idiot duhovna veličina.“

— Motivi iz Južne Amerike so redki v nemški književnosti. Založba Bertelsmann pa je izdala roman Petra Heima Ubijaj, gringo. Junak je nemški emigrant, ki se je v Peruju hkrati zapletel v mreže ameriške CIA špijonaže in v past castrovske subverzije. Kljub pisanosti dogodkov pa avtor ni dokazal niti velikega zaklada fantazije, kaj šele globljih literarnih sposobnosti. Zato je prav, da junak utone nekje v pragozdovih in je zgodbe konec, pravi kritika.

NEKAJ HRVAŠKIH PUŠČIC

Lahko smo človeka privadili, da ne veruje v Boga, a kako naj ga zdaj naučimo, da veruje v ljudi?

Kadar je volk sit in ovca cela, je nekdo tretji zaklan.

Ne govori o Pravici. Slišali te bodo! Učil se je iz tujih napak. Iz svojih je prirejal bankete.

V konjskem paradižu morajo tudi ljudje prežvekovati slamo.

Pri nas se ljudje vedno manj ogovarjajo s „tovariši“. Se namreč sploh ne ogovarjajo.

Tudi z aplavzi se znajo ljudje lagati. (Ivan Boždar, Tambura na polja koplja, Hrvatski književni list)

Tinetu Debeljaku. — Po vsem tem sodeč bo Jevnikarjeva razlaga slovenske književne delavnosti v Argentini narasla v celo knjigo in moramo biti pisatelju in reviji hvaležni, da bo tako v Trstu, tik pred vrati domovine, pravilno in objektivno ocenjen res obilen delež ustvarjavcev-emigrantov v gradnji sodobne slovenske kulture, ki je v pretekli kratki dobi petnajst let pokazala tolikšno moč in kvaliteto ravno v Argentini.

ZALOŽBA HRVATSKA REVIJA je izdala knjigo Iva Rojnice Susreti i dogodjaji (Muenchen 1969, str. 270). Pisec knjige je znan mecen hrvatskih kulturnih ustanov in publikacij v Buenos Airesu. Delo je izšlo v zbirki Ljudje in kraji, ki jo urejuje Vinko Nikolić, uvod pa je napisal Ivo Bogdan, Vinko Nikolić pa spremno besedo. Cena: 3 dolarje.

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE je izdala dve deli Ivana Cankarja v prevodu: Hlapec Jernej in njegova pravica v angleščini in Bela krizantema v srbohrvaščini. „The Ballif Yernej and his Rights“ je pravzaprav ponatis prevoda, ki je bil že tiskan leta 1930 in ponovno v letu 1946, in sta ga pripravila Sidonija Jeras (Yeras) in H. C. Sewel Grant. Tej novi izdaji je sedaj napisal uvod dr. Bratko Kreft. „Bela krizantema“ pa je izšla v izvorniku in prevodu, na levi strani je slovenski, na desni pa srbohrvaški tekst. Prevod je delo znane srbske pisateljice Roksande Njeguš. Pri tej izdaji je udeležena tudi belgrajska založba Prosveta.

ZALOŽBA OBZORJA v Mariboru je začela izdajati zbirko Znamenja. V njej bodo objavljena dela mlajših slovenskih pisateljev in pesnikov. Prvi zvezek prinaša novo pesniško zbirko Daneta Zajca Ubijavci kač. Drugi zvezek pa bo posegel prav v sodobno slovensko problematiko in sicer bo obsegal študijo Andreja Inkreta: Esej o dramah Dominika Smolca.

ODMEV ČASA (Echo der Zeit) je naslov muenchenskemu tedniku za sodobna in politična vprašanja... Prejeli smo številke z dne 28. VII. 1968, kjer je na 9. strani članek: „Pravoslavje ali mohamedanstvo — cerkvena politika v Jugoslaviji — gre za Slovenijo.“ Tam beremo: „Ker je režim spoznal, da bi neposreden napad na katolicizem v Hrvatski in Sloveniji mogel izzvati obraten učinek, se je odločil za nov način, ki pa je še mnogo bolj nevaren kot pa vsi dosedanj. Načrtno naseljevanje Bosancev in Albanecv naj počasi slovenski narod odstrani. Prilivanje pravoslavnega in mohamedanskega elementa se naj načrtno razvija tako, da bo 1200-letna pripadnost Slovencev katoliški veri raztrgana in uničena. Ker niso mogli pred zunanjim svetom tega priseljevanja z juga zakrivati, so razglasili, da prihajajo z juga samo gostje na sezonsko delo. Toda število teh 'gostov' je doslej že presegllo četrto milijona in znajo zasesti najboljše delovna mesta in po najbolj ugodnih mestih ter naseljih. Kmalu nato pokličejo svoje družine. Mohamedanski otroci, rojeni v Sloveniji, se počutijo v Sloveniji kot doma.“

Tako naseljevanje celih družin in uvedba mohamedanske cerkvene uprave v Sloveniji (prva verska ustanova je iz leta 1956) pa dokazuje, da ne gre začasne ukrepe. Iz dobro razumljivih razlogov so jim prepovedali graditi mošeje z vidnimi minareti, toda tudi katoliške cerkve so prepovedali graditi v novih mestih ali naseljih (Nova Gorica in Velenje). Kako pa more slovensko prebivalstvo odgovarjati na to nevarno invazijo z juga? Odgovor je kratek in jasen: komunistična diktatura razpolaga s tolikerkimi ustrahovalnimi sredstvi, da si pač nikdo ne upa dvigniti glasu proti takemu jugoslaviziranju. Slovenski narod je danes na svoji zemlji na smrt obsojen,“ ugotavlja pisec ob koncu.

TEILHARD DE CHARDIN IN ZAROTA V CERKVI

Danes vse govori o razvojnosti. Naravoslovni evolucionizem je res splošno sprejeta teorija, ki je dobila potrjenje in nekatere modifikacije v Pija XII. okrožnici „Humani Generis“. Med nami se ponuja vera v razvoj komunističnega gibanja, posebno še v naši domovini. Vse gre na bolje, vse se pogloblja v nov humanizem, diamantni drobec svobode se vedno bolj iskrijo tu in tam, zato nikar nobenih prekucij in agresivnosti. Razvoj sam prinaša ozdravljenje, iščimo le narcidno spravo in vse dobro nam bo navrženo. Končno je govora o razvoju v Cerkvi. Koncil je prinesel novega zagona, cerkvenemu nastopu je dal nov stil, a potrdil vse, kar je Cerkev kot božja ustanova in po dve in pol tisočletnih izkušnjah izoblikovala v duhu in nauku. Nekateri pa mislijo, da se je cerkvena zgodovina s koncilom prelomila. Konec je zdaj konstantinizma, ki ga je nekdo za nas prevedel v turjaštvo, konec triumfalizma in prizadevanja za svobodno pokristjanjenje vsega javnega življenja in ustanov. Namesto tega se zdaj govori o pluralizmu in koekzistenci, o dialogu, o Cerkvi v diaspori, o dobrem človeku, ki ni nujno, da bi bil kristjan. Zamegljuje se pogled na zgodovino Cerkve, ki ji menda ni v čast.

Duha koncila nam v knjigi „Pokoncilski katoliški etos“ po svoje odkriva dr. K. Vladimir Truhlar. V eni od točk trdi, da „ni dvoma, da je na koncilsko umevanje človekove zgodovinske rezšečnosti in na koncilski novi eshatologizem vplival tudi Teilhard de Chardin. Sem in tja se je sicer v avli še kdo oglašil proti njemu, a koncilska večina je tega vidca dejansko rehabilitirala.“ In Teilhard de Chardin je apostol evolucionizma, v naravoslovnih vedah in v Cerkvi.

Spreten načrt

Ob Teilhardu se je pred nekaj več kot pred desetimi leti začelo gibanje, ki je prehajalo v navdušenje. Pomenljivo je, da so se zanj ogreli celo komunisti, tako da tudi tam, kjer dejansko ovirajo uvažanje in razširjanje spisov verske vsebine, Teilhardova dela puščajo neovirana. Komunistična revija Europe pa je pred časom posvetila celo posebno številko hvali Teilhard de Chardina, pa s tem tudi odkrila načrt, ki ga komunisti spretno izvajajo med katoličani.

V predgovoru glavni urednik Pierre Abraham jasno pove, da revija nima namena spreobračati komuniste h kozmičnemu Kristusu, ki ga je iznašel Teilhard, ampak usmerjati kristjane k materiji, ki jo je ta pobožil. Tako se naj kristjani približajo materializmu, ne da bi komunisti naredili en sam korak h krščanstvu. Gre torej za to, da se pobuja vse, kar more v nasprotniku ustvarjati zmedo, sebe pa obvaruje vsake škode.

Ogibati se je torej treba tega, da bi katoličani in marksisti vodili preoster boj o idejah in nauku, dokler ne bodo marksisti na takem položaju, da jim bo zmaga dokončno zagotovljena. Medtem pa je treba izkoristiti mirno sožitje in po Teilhardovih idejah in nauku izpeljati čim več katoličanov v marksistični scientifikem, ne da bi se zato oddaljili od Cerkve. Ne bi bilo primerno, če bi se katoličani ukopali na bojnih položajih. Naj ostanejo v Cerkvi, da bo ta z njimi evolucionirala čim bolj neopazno, tako da bo končno oslabela v nauku in izgubila ves prestiž.

Zato Pierre Abraham hvali Teilharda, ker je hotel ostati član Cerkve in Družbe Jezusove. S tem je pokazal večjo spretnost kot vsa „množica velikih duhov, ki so se skozi stoletja ločeni od Rima bojevali proti njegovemu mračnjaštvu... Delo znotraj je nedvomno učinkovitejše kot isto delo, ki se izvršuje od zunaj.“

Kako je bil Teilhard de Chardin res vključen v ta načrt že za svojega življenja, jasno kaže med drugimi tudi pismo, ki ga je napisal dan po objavi okrožnice „Humani Generis“ v septembru 1950 nekemu dominikancu, svojemu sodelavcu, ki se je dosledno in pošteno ločil od Rima. Pismo je bilo v celoti objavljeno v reviji „Itinéraires“ in je zgovoren pokaz Teilhardove miselnosti in namenov:

„Včeraj sem Vam poslal tri majhne eseje, da vam z njimi pojasnim svoje sedanje stališče (Srce snovi je poročilo, ki sem ga poslal v Rim, svedea brez vsakega učinka... o tem si ne delam nobenih utvar).“

V temelju mislim kot Vi, da Cerkev (kot vsaka živa stvarnost po določnem času) prihaja v dobo nujne spremembe ali reforme. Po dva tisoč letih je to neogibno. Človeštvo je vse v spreminjanju. Kako naj bi bilo izvzeto iz tega krščanstvo? Mislim celo, da ta reformacija (mnogo globlja kot tista XVI. stoletja) ni samo vprašanje ustanov in običajev, ampak je vprašanje vere. Vsekakor se je naša podoba Boga razdelila počez (če smem

tako reči); poleg tradicionalnega in nadčutnega Boga zgoraj nastaja v zadnjem stoletju za nas nekaj Bog naprej v smeri nečesa nadčloveškega. Po mojem mnenju je to vse. Gre za to, da človek nanovo zamisli Boga, a ne po pojmu kozmosa, ampak kozmogenezе, Boga, ki ni predmet češčenja in ga ni pričakovati drugače kot po ostvarjanju veselja, katero On razsvetljuje in nevzvratno usmerja. Da, zgoraj in naprej se zlivata v znotraj.

To temeljno potezo porajanja nove vere za zemljo (vere v zgoraj, ki se vsklaja z vero v naprej), pa po mojem mnenju (mislim, da tudi Vi s tem soglašate) more storiti samo krščanstvo po čudoviti stvarnosti nanovo vstalega Kristusa: ne kot abstraktno bitje, ampak kot širna mistična struja, ki je izredno prilagodljiva in živa. Prepričan sem, da prihaja vera bodočnosti iz nove kristologije, ki se razteza čez organske razsežnosti našega novega veselja.

Po tem (tu se tudi razhajava: vendar, ali ne raste tudi življenje samo iz dobre volje, ki hodi tipaje?) jaz ne vidim boljšega načina, kako pomagati temu, kar napovedujem, kot je delovanje za reformo (prej opisano) znotraj: to je, iskreno prizadevanje znotraj za phylum, v katerega razvoj upam. Naravnost povedano (nočem pa oporekati Vašemu ravnanju), jaz vidim v rimskem deblu, gledanem v celoti, samo biološko podstavo, ki je dovolj obširna in razrasla, da more izvesti in prenesti pričakovano preobrazbo. In to ni samo spekulacija. Petdeset let sem opazoval okoli sebe, kako se kljub vsem enciklikam nanovo oživlja krščansko življenje in mišljenje, zato imam neizmerno zaupanje v zmožnost poživljenja starega debla. Delajva vsak na svoji strani. Vse, kar napreduje, se zblizuje. Pristrčno Vaš.“

Marsikaj se odkriva: včleniti Kristusa v razvoj

Pismo je po izražanju in vsebini temno in nejasno, obenem pa tudi marsikaj odkriva. Ni čudno, da nekateri Teilhard de Chardina prav ne razumejo, kot pravi p. Truhlar; z druge strani pa je spet res, da je vsaj v nekaterih stvareh dovolj jasen in je povsem upravičen dvom o čistosti njegovih nagibov. Revija „Itinéraires“ v razlagi gornjega pisma to prepričljivo odkriva.

Ideja, ki pri Teilhardu vse prekriva, je ideja razvoja. Kot se razvija vse vesolje, tako naj se razvije vera v novi reformaciji, ki naj bo globlja kot v XVI. stoletju: novo pojmovanje Boga, nova kristologija. Temu razvoju v Cerkvi se je ves posvetil. V pismu iz Berkeleyja v ZDA z dne 15. julija 1952 je napisal, da je njegovo poslanstvo v tem, da vključi, včleni Kristusa v razvoj.

Razvoj vere pa mora priti tako, da se ne odrta od rimskega debla, ki je močno in razvčeno. Temu hoče tudi samo ostati zunanje zvest. V prispodobu iz biološkega sveta, ki jih Teilhard rad uporablja, je katolicizem kot rastlina, ki raste ter poganja veje in liste. A zanj to drevo ni tisto iz evangeljske prilike, katerega vsak del je iz istega lesa in živi s celoto isto življenje. Njegovo drevo predtavlja razvoj v tem pomenu, da razvejevanje pomeni tudi nastajanje raznoterih vrst, ki se tudi vedno bolj osamosvajajo od debla. Katolicizem raste, se razceplja in zato postaja že s tem boljši. Kolikor bolj se podvrže spremembam, toliko verjetneje je, da se obogati. Obogati pa naj se z novo vero, ki bo prerasla staro.

Teilhard de Chardin zagotavlja, da je navezan na rimsko deblo. Gre nedvomno za vrednotenje biološkega nosilca razvoja, ki ga je treba spremljati znotraj, da bo čim prej iz njega zrastle nova vera bodočnosti. Čim bolj bo Cerkev pripravljena sprejeti razvoj, čeprav ji bo prinesel konec, tem bolj bo vredna spoštovanja. „Petdeset let sem opazoval okoli sebe, kako se kljub vsem enciklikam nanovo oživlja krščansko življenje in mišljenje, zato imam neizmerno zaupanje v zmožnost poživljenja starega debla.“

Stavek je obenem temán in odkrit. Ni jasno, kaj je imel pisec v mislih ob besedah zmožnost poživljenja. Jasno je le to, da ima rimsko deblo, tako kot je, za ostarelo, ki ni vredno, da dalje živi. Naiveč pa stavek odkrije z omembo enciklik. Ko govori Teilhard o dogodkih zadnjih petdesetih let, gotovo misli na modernistično krizo v začetku stoletja in vso vrsto poznejših pretresov, ki so imeli začetek v modernizmu. Vsak teh pojavov je pobudil cerkveno učenitvo, da je z okrožnicami opredelilo nauk in poklicalo k edinosti. Po Teilhardovem mnenju pa je ves napredek, življenjska moč krščanstva, resnica, bodočnost in upanje na strani modernističnih novotarij, ki gredo svojo pot kljub okrožnicam. Papeži torej s svojim naukom ovirajo pravi razvoj, ki ga pospešujejo tisti, kateri so se uprli papeževi avtoriteti.

Revolucionarne dogodke v januarju 1968 v Pragi so izzvali in jih potem oblikovali češki in slovaški pisatelji. Ves svet bo ohranil lep spomin na junška dejanja literarnih revij in tednikov, med prvimi in na vrhu borbe pa so bili Literarny listi,, kjer so pisatelji objavljali svoje pozive in se je pri tem najbolj slišalo ime pisatelja Vaculika. Toda že 3. aprila 1969, torej štirinajst dni pred padcem Dubčeka, so list ustavili. Zadnja številka je bila tik pred izidom, ko so urednike obvestili, da list ne sme iziti, vendar so velik del naklade še mogli spraviti med ljudi in sicer z uvodnikom, ki je bil napisan zadnji hip kot Beseda za slovo. Tam se med drugim bere: „Zgodovinski in zemljepisni položaj Češkoslovaške že sam po sebi izziva krize in tragedije, pri čemer se morata vedno spopasti pogum in kapitulacija. Češkoslovaški narod pa se je mogel skozi zgodovino in največjo temo ohraniti samo zaradi tega, ker je v njegovem srcu vedno gorela bakla upora. Nikdar ni nehal biti pogumen! Danes ves svet govori o politični krizi naše dežele, toda pod površino neke oči vznemirjajoče politične krize je globoka, nevarna moralna kriza! Toda nevarnost moralne smrti nastopi samo tedaj, če se srca borcev in junakov polasti moralna kriza; vse se začne rušiti tedaj, kadar se zamajejo načela in prepričanja... To se zgodi tedaj, ko se začnemo zatekati k taktiki in se po taktiki zatekamo h kompromisarstvu! Ko smo na pragu kompromisa, pa smo že na poti v zlo, kajti črv laži se bo začel zajedati v jabolko resnice! Ker pa je politika „umetnost kompromisov“ (dasi ne samo kompromisa), bo kompromisarstvo postalo dnevna hrana politike; zato bo seveda politika padla v roke kompromisarjem; pripadniki „svobodnega kritičnega presojanja“ pa bodo morali v kot, obsojeni bodo na nemoč in jim bo ostalo samo še to, da bodo iz svojega skrivališča morali gledati, kako bo oblast resnico posiljevala. — Toda proti prelašenosti, strahu ni nobenega drugega sredstva kot pogum! Proti kapitulaciji ni nobenega drugega sredstva kot pogum, proti kapitulaciji se moramo znati upreti samo z odporom, proti prilagoditvi in konformizmu je na mestu samo radikalna nepopustljivost!“

„VARIANTA ALI POSEBEN JEZIK?“

„Republika Hrvatska“ je naslov reviji, ki kot trimesečnik izhaja v Buenos Airesu. V pravkar izišli številki je sodelavka Hrvatske revije in pozorna spremljevalka in komentatorica dogodkov tudi v slovenskem kulturnem življenju gospa S. Zic-Buj napisala članek o debati, ki se je doma in v emigraciji razvila po izidu zagrebške Deklaracije o hrvatskem jeziku, kjer je bilo poudarjeno, da je hrvatski jezik samostojen jezik hrvatskega naroda in je zato uporaba izraza srbsko-hrvatski jezik nepravilna in krivična. Avtorica se v članku dotika mnogih problemov in med drugim podaje tudi ugotovitve uglednega hrvatskega zgodovinarja p. Mandića, izredno plodovitega pisca velikih del o hrvatstvu Bosne in Hercegovine. V spisu avtorice je mnogo vzporednosti z našo slovensko problematiko. Znano je, da je Ante Starčević, nazvan „otac otadžbine“ še na pragu našega stoletja ponavljal, da smo Slovenci „planinski Hrvati“. Do podobnih trditve se je po letu 1920 povzpelo celo slovenski zgodovinar Ljudevit Hauptman, ki se je zaradi tega umaknil iz ljubljanske univerze in odsel na zagrebško. Vendar se je p. Mandić v svojih spisih zelo oddaljil od takih hipotez in zapisal — citiramo po avtorici —: „Enako je bilo s kajkavščino, ki je ni bilo v krajih, ki so jih naselili Hrvati, ko so prišli na Jadran, kakor so: današnja Istra (Liburnia) in Primorje, Dalmacija, Hercegovina in Črna gora (srednjeveška Rdeča Hrvatska). Toda kajkavščino so govorili v zgodnjem srednjem veku in v današnji zahodni Sloveniji in Južni Avstriji, kamor pa Hrvati niso nikdar prodrli in tudi niso imeli možnosti, da bi tamkajšnjim Slovanom, ki so pred njimi prišli v tiste kraje, vsilili svoj jezik — piše p. Mandić...“ — Med branivce izvirnosti hrvatskega jezika v domovini spada univ. prof. Božidar Vančik, vendar mnogo njegovih razprav zaradi cenzure ni moglo iziti, kajti danes je „pritisk na hrvatski jezik eno izmed sredstev za izvajanje belgrajsko-komunistične centralizacije in velesrbske hegemonije nad hrvatskim narodom“, dodaje avtorica. Značilna je ugotovitev Vančika: „Danes imamo jezike, ki se med seboj mnogo manj razlikujejo kot pa hrvatski in srbski, a jim nikdo ne prisoja vrednost istosti, ampak so to pravi samostojni jeziki. Tako je med norveškim in danskim jezikom manj razlik kot pa med hrvatskim in srbskim, vendar nikdo ne govori o norveško-danskem jeziku, ampak o danskem in norveškem jeziku. Slično je z jezikom Čehov in Slovakov. Slovarji obeh jezikov nam dokazujejo, da se oba jezika med seboj razlikujeta samo v 4315 besedah; torej je manj razlik kot pa med hrvatskim in srbskim jezikom, saj njuna slovarja dokazujeta, da je različnih besed okrog 10.000. Niti Čehi niti Slovaki ne govorijo o kakem češkoslovaškem jeziku ampak samo o jeziku Čehov in Slovakov.“ Vančiku je uspelo objaviti še sklepno misel: „Zato je odveč govoriti o kakem „knjižnem“ jeziku Hrvatov, ker je čisto dovolj reči hrvatski, oziroma srbski jezik“.

„Cerkev bo postala elastična“

Razumljivo je, zakaj so komunisti postali pozorni na ta sistem. Kot mojstri infiltracije so uvideli, da je teihardizem strup, ki bo neopazno prepojil versko in politično mišljenje, ne da bi bila napadena nobena dogma. Ideja evolucije na vseh področjih vsebuje misel na usodno, trajno, splošno in enosmerno spreminjanje, ki je postalo kar predmet češčenja. Razvoj je vsemočnej, ker mu je vse dosegljivo, nezmotljiv, ker je nujen, neskončno dober, ker osvobaja in prinaša vso srečo. Kdor se mu upira, nasprotuje toku zgodovine. Greh je vsako nasprotovanje tistim revolucijam, ki so pojavi posvečenega razvoja. Bomo torej sodobni: korakajmo z zaprtimi očmi srečni

Mladi arhitekt Rastko Zakić iz Kragujevca je oktobra 1967 v Kraljevu izdal knjižico satiričnih aforizmov. Rdeča oblast jo je prepovedala, saj je po označitvi kritika P. R. v mesečniku Naša reč (Norih Harrow, Middlesex na Angleškem) „dokument neuspešnega poskusa poneumljanja mladih in prebujanja novih sil. Zakić opogumlja s svojo svežostjo, drznostjo in talentom, in predstavlja še en primer, kako ljudje pri nas doma spoznavajo vedno jasneje, kaj se z njimi dogaja in da so vedno bolj gotovi v svojih sodbah o sebi in tistih, ki jim vladajo.“ Iz Naše reči, ki je glasilo srbskega društva Oslobođenje, prinašamo nekaj Zakićevih puštic. Ničesar več nimam povedati, vse sem zamolčal.

Zgodovinska vloga socialistične buržoazije je v tem, da vzdržuje upor delavcev.

Volk je zadovoljen z demokracijo, kadar se svobodno giblje v družbi jagajet.

Tudi lopovi so po filozofskem opredeljenju materialisti.

Stvari so se spremenile: ne plešem več tako, kot mi godejo; sedaj godejo tako, kot jaz plešem.

Nikar mi z betom ne javljate, da se je vrnila demokracija.

Rad slišim, da vlada ljudestvo, pa rad to tudi vidim.

Pretepajo me, da bi priznal, da me ne protrepajo.

Na volitvah piščancev je naravno zmagala lisica.

— Poljski pisatelj in dramatik Slavimir Mrożek živi že štiri leta na italijanski rivieri. Sicer se ne smatra za emigranta, vendar ostaja v tujini, ker mu ozračje v Varšavi ne dovoljuje zadostnih pogojev za ustvarjanje. Pred deset leti je napisal prvo komedijo Policaji in dosegel velik uspeh v Varšavi ter v New Yorku in Londonu in seveda tudi po nemških odrih (glavne premiere njegovih del v tujini so bile na odru drame v Duesseldorfu). Ko je bila premiera Policajev pred osmimi leti v Parizu, je na veliko presenečenje naletela na otro kritiko in je morala kmalu s sporeda, ker med občinstvom ni bilo odziva. Pri naslednjih novih komedijah pa je prodril tudi na francoske odre in ga danes pariška kritika postavlja v prvo vrsto tujih na francoskih odrih uprizorjenih avtorjev. Obenem s Haroldom Pinterjem je star sedaj osemtrideset let, le da na pariškem knjižnem trgu zelo presega svojega londonskega sodobnika. Med bivanjem v Italiji je Mrożek napisal dve knjigi novel in črtic in ni nikjer naletel na težave pri založnikih. Njegovo najnovejšo komedijo Spet je treba začeti znova bodo po krstni predstavi v Duesseldorfu sedaj uprizorili tudi v Parizu. Časnikarjem je zaupal skrivnost svojih uspehov: „Dejansko sem traged in pišem tragedije, od začetka do konca prepojene s humorjem.“

bodočnosti naproti. Ne ovirajmo komunistov, ki jim je po božanstveni razvoj zaupal našo usodo. Tako bomo prišli do tam, da bo Cerkev postala „elastična“, razcepljena, brez avtoritete, ki se bo zlahka prilagajala vsem okolnostim, tudi z odstopanjem od svojega nauka. To je cilj, h kateremu so usmerili komunisti svojo taktiko v vseh deželah, kjer so na oblasti ali ne.

V začetku omenjeni članek konča Pierre Abraham: „Upam, da bodo naši prijatelji katoličani, ko bodo prebrali te strani, mogli misliti: v bodoče si bomo podajali roke.“ „Itinéraire“ ugotovi o tem: Roka, ki so jo komunisti ponujali pred tridesetimi leti, zdaj stiska vse bolj in bolj. Roka katoličanov pa je bolj in bolj stisnjena, stisnjena v past.

B. F.

(Dalje s 1. strani: PALACKY)

bi bil vzklik: „Če bi Jugoslavija umrla (pa naj bo rdeča ali nerdeča), bi morali z njo v grob tudi Slovenci...“

Toda Jugoslavije je že umrla — dve Jugoslaviji sta bili dovolj, zakaj še tretja z vso prtljago nesreč in homatij? In kje so dokazi? Evo: predsednik Hrvatske seljačke stranke doktor Krnjević se sklical za junij 1969 kongres vseh svojih skupin v Toronto. Januarja je objavil proglaš (Hrv. gl. 25. januarja 1969), kjer pravi: Kongres mora pred vsem svetom v petih točkah poudariti, kaj danes Hrvati terjajo, in druga točka pravi: Hrvati demokratske preteklosti „so vedno ob vseh prilikah glasno terjali in kot en mož nastopili za svojo samostojno in suvereno Hrvatsko in to na celem hrvatskem narodnem ozemlju...“ Ko pove, kaj naj pomeni samostojna hrvatska država v svetu, prvi program v peti točki: „Kar te točke obsegajo, je danes narodni program hrvatskega naroda v domovini in emigraciji.“ Cel proglaš niti enkrat ne imenuje Jugoslavije, zanj in njegove je mrtva.

In Srbi? Pred nekaj tedni so se na newyorškem trgu pojavili prvi izvodi nove Djilasove knjige „The Unperfect Society — Beyond The New Class“ — Nepopolna družba — Onstran novega razreda“. Ob razpravi o narodnostnih problemih v Titovi Jugoslaviji Djilas pravi, da bo treba priznati upravičenost hrvatske zahteve po državni samostojnosti na podlagi hrvatskega državnega prava... toda enako, kakor v dobi Aleksandrove Jugoslavije odgovarjajo vsi Srbi, komunisti in nekomunisti: „Niti za ped ne smemo Hrvatom popustiti, ali vse ali pa nič...“ Torej: če ne bodo iz Belgrada vladali Jugoslavijo velesrbsko, jo bodo razbili in si ustvarili Velesrbijo... Za njihova srca je danes Jugoslavija že mrtva, ker bi smela živeti samo, če bi bila velesrbska.

Leta 1918 se je veselje 29. oktobra na Kongresnem trgu v Ljubljani olajšano razodelo z besedami: „Če bi Jugoslavije ne bilo, bi jo bilo treba ustvariti“, in so jo ustvarili — mogli bi reči, da smo bili tedaj Slovenci res odini iskreni Jugoslovani... Nič ni pomagalo, prva Jugoslavija se je potem utelesila v drugi, komunistični in od tam se danes razglašava vera v „socialistični humanizem“, kakor pod Husakom v Pragi — kakor v Pragi bodo trdili, da ga bodo še bolje izdelali kot pa oni v Moskvi. Toda za Hrvate je taka Jugoslavija že mrtva in enako smrt ji nosijo zagovorniki belgrajskega imperializma, v komunistični preobleki enako diktatorskega, kakor je bil Aleksandrov v prvi Jugoslaviji. Tako Jugoslavija niti v Zagrebu, niti v Belgradu ni več samo senca, ne živi več, je že umrla.

Edino med nami se še opozarja na „previdnost“, „zmernost“, ker mrlič še ni umrl, dasi je že na pogrebu. Po več kot dvajsetih letih emigracije nekateri hlipajo za zgledi praške koeksistence, „dialogiziranja“, razvojnosti in pobožno mrmrajo: „Če bo Jugoslavija umrla, bomo umrli tudi mi,“ mi v emigraciji ob takih računih še prej kot oni doma... Toda Jugoslavija je že umrla, zamudili smo že njen pogreb. Če si sami tega nečemo priznati, pa se zanimajmo vsaj za odločitve Hrvatov in Srbov; za Hrvate jih je oznanil Krnjević, za Srbe Djilas; z newyorško knjigo bo najbrž moral spet v zapor, toda to bo le dokaz, da je imel prav s svojo diagnozo o belgrajških imperialističnih namenih.

Narodi pa ne umirajo, če sami nočejo; umirajo imperiji, monarhije in diktature. Zato: kakor iskreno želimo Srbom, Hrvatom in Makedoncem, da si v svobodi in pravici uredijo svoje izživljanje v samostojni državi, tako želimo umrlo tudi zase!

Ruda Jurčec

kanu, ko ne bi bili velikopotezno razpisali nagradnega konkurza za opere in balete. S šampanjcem in sijajem so praznovali lani pomembno obletnico; o nagradah pa nič. Anonimni avtorji pa čakajo po več kot enoletnem molku na nagrade ali vsaj na vračanje svojih rokopisov — unikatov —, ki bi jih v tem času ponudili drugod ali vsaj skromno vnovčili večmesečni trud, ki je bil vanje vložen. In ne bi bili na Balkanu, ko bi nikogar ne poklicali na odgovor. Lepak, ki je pozival skladatelje k pomembnemu sodelovanju, namreč — modro — v tiskanih pogojih ni imel navedenega datuma izročitve nagrad, pač pa datum vročitve anonimnih rokopisov. Kdo bo poravnal škodo?“

SLOVENSKA DELA V MAKEDONŠČINI

Za prvi prevod v makedonščino se šteje Konstantina Petkovića poslovnenje kratke povesti Boris — prvi kršćanski cesar, ki jo je napisala Josipina Turnograjska. Prevod je nastal l. 1853 in je izšel v emigraciji v Carigradu. V knjigi govori Petkovič o slovenski književnosti, zlasti o Prešernu. Makedonci so tedaj še živeli v turški sužnosti. A tudi po balkanskih vojnah in po prvi svetovni vojni jim ne Bolgari ne Srbi ne Grki niso priznali narodne samobitnosti in njihov jezik ni veljal za književni. O tem, če so Makedonci v tej dobi kaj prevedli iz slovenščine, nimamo podatkov. Po drugi svetovni vojni je njihov jezik eden ustavno priznanih v Jugoslaviji. Stiki s Slovenci so se oživili, kar izpričujejo zlasti prevodi. Anonimno je, da služi po makedonskih šolah veliko število učbenikov slovenskih piscev. Od naših književnikov sta v prevodih na prvem mestu Cankar (Hlapce) in Bevk. Prešerna (v raznih izborih) so prevedli petkrat (Sonetni venec dvakrat), prav tako Levstika (samo Krpan je izšel trikrat). Zelo radi segajo Makedonci po naši mladinski književnosti. Župančičev Ciciban je izšel v štirih izdajah, Prežihovega Vornica Solzice v treh. Med prevajavci proznih del je najbolj delaven Slavčo Temkov, iz poezije največ prevaja Gane Todorovski, iz dramatike Ilija Milčičin. Med prevajavci in organizatorji književnih stikov sta vidna Aleksander Spasov, profesor za slovensko književnost na skopski filozofski fakulteti, in Bistrica Mirkulovska, lektorica slovenskega jezika prav tam.

— Dirigent belgrajske opere Živojin Zdravković je doživel izreden sprejem, ko je z belgrajsko filharmonijo nastopil v Karlsruhe. Najprej je občinstvo pozdravilo dirigenta z velikim aplavzom po izvedbi Haydnove 90. simfonije. Pač pa se je publika zelo razburila ob izvedbi „Benečanske igre“ poljskega komponista Lutikovskega. Bilo je mnogo žvižganja in ogorčenega vzklikanja. Po izvedbi Beethovneve „Eroike“ pa se je občinstvo spet pomirilo in nagradilo dirigenta in ves orkester s toplim aplavzom in glasnim priznanjem. Listi so pisali, da je bil incident na koncertu izraz razpoloženja občinstva proti neki glasbi. Belgrajčani pa so potem nastopili po drugih nemških mestih, kjer pa ni bilo incidentov ob izvajanju poljske kompozicije.

JUBILEJNA SEZONA V MILANSKI SCALI

Milanska Scala je stopila letos v svojo 380. sezono. Vodstvo je pripravljalo velike slovesnosti, vendar je moralo na predvečer razglasiti, da bo prva, jubilejna predstava brez vsega sijaja. Študenti so namreč napovedali demonstracije pred poslopijem in med predstavo, če bi hotel biti jubilej prilika za razkazovanje razkošja in bogatije toliko križizirane „potrošniške“ družbe. Ker so se potem mnogi zbal in ostali rajši doma, se je tokrat zgodilo prvič v zgodovini Scale, da so bile vstopnice na razpolago še do začetka predstave. Dasi je vodstvo storilo svoje, se študenti kljub temu niso vzdržali in so pred predstavo na trgu pred gledališčem obmetavali vse slovesno oblečene z odpadki in gnilimi jajci. Polcija je sicer napravila kordon, a je bila nazadnje brez moči. Za otvoritveno predstavo so izvajali Verdijevega „Don Carlosa“, nastopali pa so v glavnih vlogah basist Nikolaj Gjaurov, Martti Travela in mezzosopranistka Florenza Cozzotto, kot nova pevca pa sta se predstavila Rita Orlandi-Malaspina in Pie-

ro Cappocilli, dirigiral pa je sedaj že zelo slavni Claudio Abbado. Tokrat so uprizorili „Don Carlosa“ v štirih dejanjih in ne v petih. Štiridejanko je napisal Verdi prav za Scalo in so jo prvič izvajali v letu 1834. Tridesetletni dirigent Abbado je zlahka obvladal težko uprizorljivo opero in znova požel velik uspeh. Druga predstava sezone je bila Wagnerjeva opera „Walküre“, kjer je v eni izmed glavnih vlog nastopila članica zagrebške opere Božena Rok-Pucić. Na sporedu je tudi „Čarobni mandarin“ Bela Bartoka, veliko zanimanje pa je za prvo izvedbo opere Dallapiccole „Odiseja“. Vendar pada na letošnji jubilej tudi nekaj temnih senc: mnogo znanih pevcev je letos sodelovanje odpovedalo, ker so v sporu z vodstvom Scale.

„PO BALKANSKO“

Tako je naslovil L. C. svoj komentar o lanskim slovenskim proslavam stoletnice Slovenskega narodnega gledališča (NR 22. febr. 1969). Piše: „Na Balkanu je država. V njeni prestolnici so se pripravljali na stoletnico obstoja svojega gledališča. Ne bi bilo na Bal-